

הסיבה

פסחים דף קח עמוד א
ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. איתמר: מצה - צריך הסיבה, מרור - אין צריך הסיבה.

תוספות מסכת פסחים דף קח עמוד א
כולהו נמי צריכי הסיבה - וכל ד' כוסות צריכים הסיבה בשעת שתיה וצ"ע אם שכח ולא היסב אם יחזור
וישתה וכן אם בכוס שלישי לא היסב אם יכול לחזור ולשתות בהסיבה אף על גב דבין שלישי לרביעי לא
ישתה.

רא"ש מסכת פסחים פרק י סימן כ
ואם אכל בלא הסיבה לא יצא כדאמר ריב"ל השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא משמע מיסב אין
לא מיסב לא

רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז
הלכה ו- בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתי משעבוד מצרים שנאמר
+דברים ו'+ ואותנו הוציא משם וגו', ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא בתורה +דברים ה'+ וזכרת כי
עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית. הלכה ז- לפיכך כשסועד אדם
בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות
בלילה הזה ארבעה כוסות של יין, אין פוחתין מהם, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו
מארבעה כוסות, שיעור כל כוס מהן רביעית. הלכה ח- אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב...ואימתי
צריכין הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות האלו, ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב
הרי זה משובח ואם לאו אינו צריך.

גרי"ז חמץ ומצה ז:
"...מדברי הרמב"ם האלו מבואר דמצות הסיבה היא מצוה בפ"ע שיאכל ושתה בלילה הזה והא מיסב
דרך חירות, אלא דחכמים קבעו למצוה זו בשעת אכילת המצה ושתיית הארבעה כוסות. אבל עכ"פ מצוה
בפ"ע היא ולא מידיני המצוה של מצה וארבע כוסות.... אבל בעיקר דינה אין לה ענין עם מצות אכילת
מצה ושתיית ד כוסות כלל, ולי"ז אם אכל מצה או שתה ארבע כוסות בלא הסיבה אין כאן שום גרעיות
בהמצוה של אכילת מצה או ארבע כוסות, רק שלא קיים מצות הסיבה שהיא מצוה נפרדת
לגמרי.... וברא"ש שם מבואר דאם אכל הכזית מצה בלא הסיבה לא יצא ולכאורה מבואר מזה להיפוך
דס"ל דדין הסיבה הוא דין בקיום המצוה של מצה וד' כוסות... והנה מקור דינו של הרא"ש דאם אכל כזית
מצה בלא הסיבה לא יצא הוא מהא דאמר ריב"ל השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא... אפשר
לומר דריב"ל לא מיירי כלל מדין מצות אכילת מצה רק מדין מצות הסיבה.

הסיבה בזמן הזה

ראבי"ה חלק ב - מסכת פסחים סימן תקכה - וחוזר לביתו, ויושב בהסבה. ובזמן הזה שאין רגילות
בארצינו <להסב> שאין רגילות בני חורין להסב ישב כדרכו:

שו"ת מהרש"ל סימן פח
ישתה רוב רביעית בהסיבה דרך חירות אף שכתב ראבי"ה שאין דרך חירות האידנא בהסיבה כ"א דרך
חולים מ"מ נראה דאין קפידא שאינה אלא לרמז החירות שהיה בימים ההם ולכן אומר חירות ירמז
ומאחר שאינו אלא לרמז א"כ בדיעבד אף אם לא היסב יצא ואין צריך לחזור כו' כמו שפסק האגודה

אשה בהסיבה

בבלי פסחים דף קח עמוד א -
אשה אצל בעלה - לא בעיא הסיבה, ואם אשה חשובה היא - צריכה הסיבה.

רשב"ם מסכת פסחים דף קח עמוד א
אשה אינה צריכה הסיבה. מפני אימת בעלה וכפופה לו ומפרש בשאלות דרב אחאי לאו דרכייהו דנשי
למיזגא:

שאלות דרב אחאי פרשת צו שאלתא עז
אשה אינה צריכה הסיבה מאי טעמא לאו דירכא דנשי למזגא ואי אשה חשובה היא צריכה הסיבה

הסיבה באיזה דברים

פסחים קא.
יין, איתמר משמיה דרב נחמן: צריך הסיבה, ואיתמר משמיה דרב נחמן: אין צריך הסיבה. ולא פליגי, הא
- בתרתי כסי קמאי, הא - בתרתי כסי בתראי. אמרי לה להאי גיסא, ואמרי לה להאי גיסא. אמרי לה להאי
גיסא: תרי כסי קמאי - בעו הסיבה, דהשתא הוא דקא מתחלא לה חירות. תרי כסי בתראי לא בעו הסיבה
- מאי דהוה הוה. ואמרי לה להאי גיסא: אדרבה, תרי כסי בתראי בעו הסיבה - ההיא שעתא דקא הויא
חירות, תרי כסי קמאי לא בעו הסיבה - דאכתי עבדים היינו קאמר. השתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי -
אידי ואידי בעו הסיבה.

רשב"ם מסכת פסחים דף קח עמוד א-
דההיא שעתא משתעי (מדבר) בחירות. ובגאולה שהוא אומר הגדה:

תוספות מסכת פסחים דף קח עמוד א
מאי דהוה הוה - שכבר אמרו גאולה לפני הסעודה ואף על גב דמצה צריכה הסיבה ולא אמר מאי דהוה
הוה שאני מצה שהיא עיקר סעודה יותר מיין ועוד ביין היסב כבר בשני כוסות הראשונים ועוד שכתובה
בתורה זכר לחירות שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגאלו ואף על גב דהוויא לחם עוני יש לאוכלה דרך
חירות ומה שצריך הסיבה במצה היינו כשמברכין על אכילת מצה ובאפיקומן.

רי"ף מסכת פסחים דף כג עמוד א

אמרי לה להאי גיסא תרי כסי בתראי בעי הסיבה דהוי לן חירות בתרי כסי קמאי לא בעי הסיבה דאכתי לא הויה לן חירות דאכתי עבדים קאמרינן ואמרי לה להאי גיסא תרי כסי קמאי בעו הסיבה דההיא שעתא הויה לן חירות תרי כסי בתראי לא בעי הסיבה דמאי דהוה הוה והשתא דאיתמר הכי ואיתמר הכי כולהו צריכי הסיבה

מהר"ם חלאווה מסכת פסחים דף קח עמוד א
השתא דאתמר הכי ואתמר הכי כולהו בעו הסיב' ואף על גב דברבנן היא והוה לן למימר ספיקא לקולא כיון דאפשר בלא טורח ובלא הוצאה שפיר דמי דמהיות טוב אל תקרי רע.

המשנה מול התוספותא

משנה מסכת פסחים פרק י'

משנה א- ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחו':
משנה ב- מזגו לו כוס ראשון בית שמאי אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין ובית הלל אומרים מברך על היין ואחר כך מברך על היום:
משנה ג- הביאו לפניו מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ושני תבשילין אף על פי שאין חרוסת מצוה רבי אליעזר בר צדוק אומר מצוה ובמקדש היו מביאים לפניו גופו של פסח:
משנה ד- מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו ואם אין דעת בבן אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות ולפי דעתו של בן אביו מלמדו מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה:
משנה ה- רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים מצה על שום שנגאלו אבותינו במצרים מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר (שמות יג) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לפיכך אנחנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הניסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה:
משנה ו- עד היכן הוא אומר בית שמאי אומרים עד אם הבנים שמחה ובית הלל אומרים עד חלמיש למעינו מים וחותרם בגאולה רבי טרפון אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים ולא היה חותרם רבי עקיבא אומר כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתינו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים כו' עד ברוך אתה ה' גאל ישראל:
משנה ז- מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר בין הכוסות הללו אם רוצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה:
משנה ח- ואין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ישנו מקצתן יאכלו כולן לא יאכלו ר' יוסי אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו:
משנה ט- הפסח אחר חצות מטמא את הידים הפגול והנותר מטמאין את הידים בירך ברכת הפסח פטר את של זבח בירך את של זבח לא פטר את של פסח דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו:
סליק מסכת פסחים

תוספתא מסכת פסחים (ליברמן) פרק י'

הלכה א- ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך אפי' עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין שיש בהן כדי רביעית בין חי בין מזוג בין חדש בין ישן ר' יהודה או' ובלבד שיהא בו טעם יין ומראה

הלכה ב- מזגו לו כוס ראשון בית שמיי או' מברך על היום ואחר כך מברך על היין שהיום גורם ליין שיבא וכבר קדש היום ועדיין יין לא בא ובית הלל אומ' מברך על היין ואחר כך מברך על היום שהיין גורם לקדושת היום שתאמר

הלכה ג- דבר אחר ברכת היין תדירא וברכת היום אינה תדירה והלכה כדברי בית הלל
הלכה ד- מצוה על אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל במה משמחן ביין דכת' ויין ישמח לבב אנוש ר' יהודה או' נשים בראוי להם וקטנים בראוי להם

הלכה ה- השמש מכביש בבני מעים ונותן לפני האורחין אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים

הלכה ו- המקרא את ההלל הם הולכין אצלו וקורין והוא אין הולך אצלם

הלכה ז- המקרא את בניו ובנותיו קטנים צריך להיות עונה עמהן במקום שעונין באי זה מקום הוא עונה הגיע לברוך הבא אומ' עמהן בשם ה' הגיע לברכנוכם אומ' עמהן מבית ה'

הלכה ח- בני העיר שאין להן מי שיקרא את ההלל הולכין לבית הכנסת וקורין פרק ראשון והולכין ואוכלין ושותין וחוזרין ובאין וגומרין את כולו ואם אי אפשר להן גומרין את כולו ההלל אין פוחתין ממנו ואין מוסיפין עליו

הלכה ט- ר' לעזר בן פרטא היה פושט בו דברים ר' היה כופל בו דברים ר' לעזר אמ' חוטפין מצה לתינוקות בשביל שלא ישנו ר' יהודה או' אפי' לא אכל אלא פרפרת אחת אפי' לא טבל אלא חזרת אחת חוטפין מצה לתינוקות בשביל שלא ישנו עד היכן הוא אומ' בית שמיי או' עד אם הבנים שמחה ובית הלל אומ' עד חלמיש למעינו מים וחותם בגאולה אמרו בית שמיי לבית הלל וכי כבר יצאו שמזכירין יציאת מצרים אמרו להם בית הלל אפילו הוא ממתין עד קרות הגבר הרי אילו לא יצאו עד שש שעות ביום היאך אומר את הגאולה ועדין לא נגאלו המצה והחזרת והחרוסת אף על פי שאין חרוסת מצוה ר' לעזר בי ר' צדוק אומ' מצוה במקדש מביאין לפניו גופו של פסח

הלכה י- מעשה ואמ' להם ר' לעזר בר' [צדוק] לתגרי לוד בואו וטלו לכם תבלי מצוה

הלכה יא- אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כגון אגוזין תמרים וקליות חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח כל הלילה אפלו בינו לבין בנו אפלו בינו לבין עצמו אפלו בינו לבין תלמידו

הלכה יב- מעשה ברבן גמליאל זקנים שהיו מסובין בבית ביתוס בן זונין בלוד והיו עסוקין בהלכות הפסח כל הלילה עד קרות הגבר הגביהו מלפניהן ונועדו והלכו להן לבית המדרש

הלכה יג- אי זו היא ברכת הפסח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לזו היא ברכת הזבח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לזו היא ברכת הזבח

Reliving יציאת מצריים		Present- Feel Cheirut
משנה-סיפור יציאת מצרים - הגדה	דגש ליל סדר	תוספתא- שירות תשבחות- הלל

רא"ש ותוס- מעכב	הסיבה מעכב? וצריך לחזור?	רמב"ם - אינה מעכב
דרין פרטי ברא"ש- חלק ממצה וד כוסות	מהות הדין- גרי"ז	דין כללי ברמב"ם- מצוות הסיבה
ראבי"ה- לאו דרך חרות <u>בזמננו</u>	בזמן הזה	מהרש"ל- לרמז חירות <u>בזמננו</u>
רשב"ם- כפופה לבעלה (אינה <u>מרגישה</u> חירות מן ההסיבה)	אשה בהסיבה	שאלות- <u>rules of ancient etiquette</u>
שבשניים אחרונים כבר אמרנו ברכת גאולה, וכבר הרגיש הגאולה בהסיבת שניים הראשונים (תוס)	שני כוסות הראשונות	זמן תחילת גאולת מצריים (רי"ף)
שאז מדבר על הגאולה בהגדה, ולא על עבדים היינו (רשב"ם)	שני כוסות אחרונות	שאז היינו בני חורין ממש (רי"ף)
מספק (מהר"ם חלאווה, ר"ן)	כל הד'	מדינא (כך משמע ברמב"ם)